

Opracowanie przygotowane w ramach projektu:

Pojęcie małżeństwa w pryzmacie teorii wymogów imperatywnych

Tytuł opracowania:

*Definicja małżeństwa i rodzicielstwa w systemie prawa Austrii
(ekspertyza specjalistyczna)*

Autor opracowania:

Prof. dr hab. Ewa Toura-Schwierskott¹

¹ Doktor habilitowany, profesor uczelni Collegium Witelona, Prezes Deutsch-Polnische Juristen Vereinigung (Niemiecko-Polskiego Stowarzyszenia Prawników) z siedzibą w Berlinie, ORCID: 0000-0003-0926-2173.

Spis treści

Uwagi wstępne	3
Regulacje prawa landów – przykłady	5
Instytucja małżeństwa w ustawodawstwie	6
Poglądy doktryny	7
Zarejestrowane związki partnerskie i małżeństwa tej samej płci.....	8
Podsumowanie	11
Streszczenie:	12
Bibliografia.....	13
Literatura przedmiotu.....	13
Dokumenty i analizy	13
Orzecznictwo	13
Akty prawne.....	13
Netografia - Varia.....	14

Uwagi wstępne

Konstytucja Austrii – inaczej aniżeli konstytucje wielu państw europejskich – nie zawiera zupełnie żadnych postanowień dotyczących małżeństwa. W art. 7 Konstytucji Republiki Austrii znajdują się jedynie postanowienia dotyczące równości wszystkich obywateli, zakaz dyskryminacji ze względu m.in. na płeć, religię czy urodzenie². Ponadto landy zostają zobowiązane, aby zapewnić równouprawnienie kobiet i mężczyzn³.

Przepisy dotyczące instytucji małżeństwa znajdują się w austriackim Kodeksie cywilnym. Stanowi on w art. 4 o tym, że: *małżeństwo zostaje zawarte pomiędzy dwoma osobami, zgodnie z ich wolą, aby żyć w nierozłącznym związku, wspólnie wychowywać dzieci oraz wzajemnie się wspierać*⁴. Temat płci osób zawierających związek małżeński został w ten sposób całkowicie pominięty, a ustawodawca kładzie nacisk na cele małżeństwa, którymi są wzajemne wspieranie się małżonków i ponoszenie wysiłków w celu wspólnego wychowywania dzieci.

Dlatego też w doktrynie oraz orzecznictwie przyjęto pogląd, że odnośnie do instytucji małżeństwa należy oprzeć się na postanowieniach prawa międzynarodowego obowiązującego Austrię. Do tych postanowień aktów prawa międzynarodowego, które należy tu wymienić, należą w szczególności: art. 9 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej⁵, art. 12 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności⁶.

Podstawą do sformułowania i brzmienia art. 9 Karty Praw Podstawowych unii Europejskiej stanowi art. 12 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności w następującym brzmieniu: *Mężczyźni i kobiety w wieku małżeńskim mają prawo do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny, zgodnie*

² Art. 7 Konstytucji Austrii – Bundesverfassungsgesetz – „(1) Alle Staatsbürger sind vor dem Gesetz gleich. Vorrechte der Geburt, des Geschlechtes, des Standes, der Klasse und des Bekenntnisses sind ausgeschlossen”, BGBl. I Nr. 222/2022 (NR: GP XXVII IA 2981/A AB 1869 S. 189. BR: AB 11135 S. 949.) <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=1000138>, dostęp z dnia 28.02.2023.

³ Art. 7 ust. 2 Konstytucji Republiki Austrii.

⁴ Art. 4 Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch – austriacki Kodeks cywilny.

„Die Familien-Verhältnisse werden durch den Ehevertrag gegründet. In dem Ehevertrage erklären zwey Personen gesetzmäßig ihren Willen, in unzertrennlicher Gemeinschaft zu leben, Kinder zu zeugen, sie zu erziehen, und sich gegenseitigen Beystand zu leisten“, <https://www.ris.bka.gv.at/NormDokument.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10001622&Paragraf=44> dostęp z dnia 1.03.2023.

⁵ <https://fra.europa.eu/pl/eu-charter/article/9-prawo-do-zawarcia-malzenstwa-i-prawo-do-zalozenia-rodziny>, dostęp z dnia 1.03.2023.

⁶ https://www.echr.coe.int/documents/convention_pol.pdf, dostęp z dnia 22.03.2023.

z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tego prawa. Dlatego też w art. 9 Karty Praw Podstawowych przyjęto brzmienie Prawo do zawarcia małżeństwa i prawo do założenia rodziny są gwarantowane zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tych praw. W ten sposób stworzono postanowienie prawne, aby objąć przypadki, w których ustawodawstwo krajowe uznaje inne możliwości utworzenia rodziny niż zawarcie małżeństwa. Artykuł ten nie stanowi o nadaniu statusu związku małżeńskiego związkom osób tej samej płci ani tego nie zakazuje. Prawo to jest więc podobne do prawa przewidzianego przez europejską Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, jednak jego zakres może być rozszerzony, jeżeli ustawodawstwo krajowe tak przewiduje⁷. W doktrynie prawa i orzecznictwie sądów Republiki Austrii silny jest pogląd, że w wykładni definicji małżeństwa i rodzicielstwa należy kierować się wyżej wymienionymi międzynarodowymi aktami prawnymi.

⁷ <https://fra.europa.eu/pl/eu-charter/article/9-prawo-do-zawarcia-malzenstwa-i-prawo-do-zalozenia-rodziny>, dostęp z dnia 2.03.2023.

Regulacje prawa landów – przykłady

Regulacje dotyczące małżeństwa zostały zawarte w konstytucjach poszczególnych landów – a tych jest dziewięć. Tak zatem przykładowo zgodnie z art. 4 Konstytucji Dolnej Austrii: *rodzina musi być wspierana w ich różnych formach oraz posiada szczególnie obowiązek wspierania rozwoju dzieci i młodzieży*⁸. W konstytucji Górnej Austrii zawarto postanowienie w artykule 13, mówiące o tym, że rodzina jako podstawa społeczeństwa podlega ochronie prawnej ze strony państwa⁹. Zgodnie z art. 9 Konstytucji Landu Salzburg zadaniem państwa jest zapewnienie uporządkowanego rozwoju kraju, zarówno ekonomicznego, społecznego, zdrowotnego jak i kulturalnego także w poczuciu odpowiedzialności z myślą o przyszłych pokoleniach¹⁰. W tym znaczeniu celem działań państwa jest wspieranie rodziny w stworzenia społeczeństwa przyjaznego dzieciom. Artykuł 8 konstytucji kraju związkowego Vorarlberg gwarantuje ochronę małżeństwa i rodziny oraz prawa rodziców i dzieci¹¹.

⁸ Konstytucja landu Dolna Austria, NÖ Landesverfassung 1979 - NÖ LV 1979, „Das Land Niederösterreich hat die Familie in ihren verschiedenen Erscheinungsformen zu unterstützen und die Anliegen der Kinder und Jugendlichen besonders zu fördern”, <https://www.verfassungen.at/niederoesterreich/index.htm>, dostęp z dnia 1.03.2023.

⁹ Konstytucja landu Górna Austria, Landes-Verfassungsgesetz Oberösterreich 1991 - L-VG. 1991, „Das Land Oberösterreich schützt und fördert die Familie als Grundlage der menschlichen Gesellschaft“.

¹⁰ Konstytucja landu Salzburg, Landesverfassungsgesetz vom 10. Dezember 1998, LGBl. Nr. 6/1999, betreffend die Ergänzung der Landes-Verfassungsgesetz-Novelle 1998 „Aufgabe des Landes ist es, für eine geordnete Gesamtentwicklung des Landes zu sorgen, die den wirtschaftlichen, sozialen, gesundheitlichen und kulturellen Bedürfnissen seiner Bevölkerung auch in Wahrnehmung der Verantwortung für künftige Generationen Rechnung trägt. In diesem Sinn sind Aufgaben und Zielsetzungen des staatlichen Handelns des Landes insbesondere: (...) die Anerkennung der Stellung der Familie in Gesellschaft und Staat und die Erreichung einer kinderfreundlichen Gesellschaft“; <https://www.verfassungen.at/salzburg/index.htm>, dostęp z dnia 1.03.2023.

¹¹ Art. 8 Konstytucji landu Vorarlberg Verfassungsgesetz über die Verfassung des Landes Vorarlberg, StF: LGBl.Nr. 9/1999 „Das Land hat die Ehe und die Familie als natürliche Grundlage der menschlichen Gesellschaft zu schützen und zu fördern”.

Instytucja małżeństwa w ustawodawstwie

Jak wspomiano wyżej § 4 austriackiego Kodeksu cywilnego (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch ABGB) stanowi o tym, że małżeństwo to związek dwojga osób, które dobrowolnie wyraziły zgodę na zawarcie związku małżeńskiego w celu wzajemnego wspierania się i wychowywania dzieci. Postanowienie § 89 zawiera gwarancję równych praw i równych obowiązków obojga małżonków¹². Zgodnie z postanowieniem § 91 Kodeksu cywilnego małżonkowie powinni organizować swoje wspólne pożycie małżeńskie, w szczególności wspólne prowadzenie gospodarstwa domowego, pracę zarobkową, udzielanie sobie wzajemnej pomocy i pieczy, mając na uwadze wzajemne dobro i dobro dzieci, w celu osiągnięcia pełnego zrównoważenia ich wkładów w małżeństwo i wspólne życie małżeńskie. Małżonkowie mają prawo do posiadania wspólnego nazwiska, także wtedy, gdy oboje przyjęli wspólne nazwisko złożone z nazwisk rodowych obu małżonków¹³. Małżonkowie starają się w równym stopniu o dobrobyt rodziny¹⁴. Obowiązki małżonków odnośnie do dbałości o dobrostan rodziny powinny być tak rozłożone, aby każdy z małżonków wykonywał część obowiązków, czy to w postaci wykonywanej pracy, czy też zarobkowania¹⁵. Stosunki majątkowe między małżonkami zostały uregulowane w § 1233 do 1237 austriackiego Kodeksu cywilnego¹⁶.

¹² § 89 Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch „Die persönlichen Rechte und Pflichten der Ehegatten im Verhältnis zueinander sind, soweit in diesem Hauptstück nicht anderes bestimmt ist, gleich“.

¹³ § 93 ust. 1-3 Kodeksu cywilnego – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch.

¹⁴ § 94 ust. 1 oraz § 95 Kodeksu cywilnego – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch.

¹⁵ § 94-100 Kodeksu cywilnego – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch.

¹⁶ § 1233 do 1237 Kodeksu cywilnego – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch. https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/heirat/2/Seite.070320.html, dostęp z dnia 1.03.2023.

Poglądy doktryny

Doktryna prawa w Austrii stoi jednak na stanowisku, że zróżnicowana analiza ustawodawstwa i przepisów w poszczególnych landach wskazuje jednak, że byłoby niewskazane, aby kierować się poglądami politycznymi dotyczącymi małżeństwa. Nie jest zarówno wskazane, aby zgodnie ze wskazaniami sił konserwatywnych opląkiwać przestarzały ideał rodziny czy też, zgodnie z poglądami sił *postępowych* uwolnić model rodziny od jakichkolwiek wyobrażeń¹⁷. W oczywisty sposób istnieje w społecznym wyobrażeniu pewien obraz rodziny, którego odzwierciedleniem są orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC), którego to opinie mają również zastosowanie odnośnie do interpretacji konstytucji państwowych sygnatariuszy Europejskiej Konwencji Praw Człowieka¹⁸.

¹⁷ Wolfgang Maza, Familie und Verfassung in Österreich, Eine kurze Analyse der verfassungsrechtlichen Regelungen, Universität Wien, Österreichisches Institut für Familienforschung, 2011, s. 3.

¹⁸ Ibidem.

Zarejestrowane związki partnerskie i małżeństwa tej samej płci

W Republice Austrii wprowadzono możliwość zawierania zarejestrowanego związku partnerskie przez dwie osoby tej samej płci od dnia 1 stycznia 2010 r.

Natomiast od dnia 1 stycznia 2019 r. osoby różnej płci mogą zdecydować, czy chcą zawrzeć związek małżeński, czy zarejestrowany związek partnerski – związki partnerskie są w Austrii otwarte zarówno dla par tej samej płci, jak i przeciwnej płci¹⁹²⁰.

Możliwość zawierania małżeństw cywilnych przez osoby tej samej płci było od dawna postulatem i żądaniem władz miasta Wiednia (także jako jednego z landów). W dniu 24 listopada 2011 r. parlament kraju związkowego Wiednia zwrócił się już formalnie do austriackiego rządu federalnego Republiki Austrii z projektem rezolucji mającej na celu zreformowanie definicji i tym samym instytucji małżeństwa przez wprowadzenie możliwości zawierania związku małżeńskiego przez pary tej samej płci. Wyrokiem z 4 grudnia 2017 r.²¹ austriacki Trybunał Konstytucyjny (Vefassungsgerechtshof – VfGH) zezwolił na zawieranie związków małżeńskich na zasadach prawa cywilnego parom tej samej płci od dnia 1 stycznia 2019 r. Tym samym Republika Austrii dołączyła do szeregu innych krajów UE, w których *małżeństwo dla wszystkich* jest już możliwe, takich jak Norwegii, Szwecji, Wielkiej Brytanii, Belgii, Francji, Hiszpanii, Portugalii, Islandii i Holandii, Słowenii, Grenlandii i Szwajcarii²².

Należy tu podkreślić, że jednocześnie nie doszło do zniesienia istnienia związków partnerskich. Utrzymano możliwość zawierania związków partnerskich, utrzymując jednocześnie możliwość zawierania związków małżeńskich. Osoby różnej płci mają możliwość zawarcia także związku partnerskiego. Zarejestrowany związek partnerski zostaje zawarty przy jednoczesnej i osobistej obecności obojga partnerów w urzędzie stanu cywilnego (urzędzie stanu cywilnego)²³. Urzędnik stanu cywilnego kieruje do partnerów pytanie w obecności dwóch świadków (w razie potrzeby tylko jednego świadka lub bez) indywidualnie i po kolei, czy chcą ustanowić między sobą zarejestrowany związek partnerski, a jeżeli na

¹⁹ Helmut Graupner, *Rechtliche Situation zur Eingetragenen Partnerschaft und zur Ehe*, s. 4 i nast.

²⁰ Bundesministerium, Europäische und internationale Angelegenheiten, <https://www.bmeia.gv.at/reise-services/leben-im-ausland/dokumente-personenstand-familie/ehe-und-familienrecht/>, dostęp z dnia 1.03.2023.

²¹ G 258-259/2017-9, Verfassungsgerechtshof, Freyung 8, A-1010 Wien, https://www.vfgh.gv.at/downloads/VfGH_Entscheidung_G_258-2017_ua_Ehe_gleichgeschlechtl_Paare.pdf, dostęp z dnia 22.03.2023.

²² <https://www.wien.gv.at/menschen/queer/sexuelle-orientierung/recht/ep.html>, dostęp z dnia 1.03.2023.

²³ § 6 Federalnej ustawy o związkach partnerskich, Bundesgesetz über die eingetragene Partnerschaft (Eingetragene Partnerschaft-Gesetz – EPG), <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20006586>, dostęp z dnia 1.03.2023.

pytania zostaną udzielone odpowiedzi twierdzące, to urzędnik oświadcza, że zawarli związek partnerski. Możliwe jest również zawarcie zarejestrowanego związku partnerskiego poza siedzibą urzędu stanu cywilnego, pod warunkiem że miejsce to odpowiada mocy i wadze zarejestrowanego związku partnerskiego. Urzędnik służby cywilnej sporządza protokół zawarcia zarejestrowanego związku partnerskiego.

Związek partnerski może być zatem zawarty przez dwie osoby, tej samej lub przeciwnej płci²⁴. Obowiązki i prawa osób, które zawarły zarejestrowany związek partnerski, nie różnią się od praw i obowiązków małżonków²⁵.

Odnosnie do zdolności do zawarcia związków małżeńskich z osobami pochodzącymi z innych państw stosuje się takie same przesłanki także do zawierania związków partnerskich. W przypadku niektórych państw, aby założyć zarejestrowany związek partnerski z osobą posiadającą obywatelstwo austriackie lub austriacki status osobisty (uchodźcy uznani w Austrii w rozumieniu Konwencji Genewskiej, bezpaństwowcy i osoby o niejasnym obywatelstwie, które mieszkają lub przynajmniej na stałe mieszkają w Austrii), należy przedstawić dowód zdolności wymagany do założenia zarejestrowanego związku partnerskiego, co dotyczy przede wszystkim zakazu bigamii. Osoba zawierająca związek partnerski – podobnie jak osoba zawierająca związek małżeński musi być pełnoletnia i nie może pozostawać w innym takim samym związku z inną osobą²⁶.

Powstaje zatem pytanie, dlaczego związki partnerskie stały się tak interesujące dla osób różnej płci, że preferują tę formę związku zamiast zawarcia małżeństwa. W ustawie o związkach partnerskich zostały zawarte liczne postanowienia dotyczące funkcjonowania tego typu związku. Po pierwsze w austriackim prawie nie zniesiono – inaczej aniżeli w prawie niemieckim – przepisów dotyczących zaręczyn. W prawie austriackim zaręczyny poprzedzające małżeństwo wywołują skutki prawne, natomiast w ustawie o związkach partnerskich nie istnieje instytucja zaręczyn. W przypadku zerwania zaręczyn, osoba która zerwała zaręczyny, jest zobowiązana do odpowiedniego odszkodowania wobec drugiej osoby. Ponadto, w przypadku rozvodu (rozwiązania) związku partnerskiego ustawodawca nie przewidział obowiązku alimentacyjnego za czas opieki nad dzieckiem. Natomiast w przypadku rozvodu małżeństwa Kodeks

²⁴ § 6 Federalnej ustawy o związkach partnerskich, Bundesgesetz über die eingetragene Partnerschaft (Eingetragene Partnerschaft-Gesetz – EPG).

²⁵ § 5-12 Federalnej ustawy o związkach partnerskich, Bundesgesetz über die eingetragene Partnerschaft (Eingetragene Partnerschaft-Gesetz – EPG).

²⁶ Helmut Graupner, *Rechtliche Situation zur Eingetragenen Partnerschaft und zur Ehe*, s. 5 i nast.

cywilny stanowi, że – niezależnie od tego, kto zawinił w rozkładzie małżeństwa – alimenty przysługują partnerowi, który większość swojego czasu poświęcał lub dalej poświęca wychowaniu dzieci²⁷. Takiego zapisu brakuje w ustawie o związkach partnerskich, ponieważ opiera się on na – już nieaktualnym – założeniu ustawodawcy, że związki partnerskie nie posiadają dzieci. Zadaniem racjonalnego ustawodawcy jest zatem przewidywalność skutków tego typu rozwiązań.

²⁷ §§ 40 i nast. oraz §§ 89 i nast. austriackiego Kodeksu cywilnego – Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch. Obowiązek alimentacyjny trwa przynajmniej do ukończenia przez dziecko piątego roku życia, ale okres ten można również przedłużyć w sumie do ośmiu lat.

Podsumowanie

Republika Austrii jest państwem federalnym posiadającym jedną konstytucję federalną, ale także dodatkowo każdy z dziewięciu landów posiada także własne konstytucje. Każda z nich definiuje instytucję małżeństwa i rodzicielstwa na swój sposób. W doktrynie i orzecznictwie przyjęł się pogląd, że wykładnia krajowych i landowych postanowień konstytucyjnych powinna być dokonywana zgodnie z postanowieniami art. 12 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz art. 9 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Konstytucja Republiki Austrii oraz konstytucje poszczególnych landów kładą nacisk na równość małżonków i dobrowolność ich związku, oraz na ochronę małżeństwa i rodziny, oraz prawa rodziców i dzieci. Postanowienia te zostały uzupełnione przez postanowienia austriackiego Kodeksu cywilnego. Zgodnie z austriackim Kodeksem cywilnym małżonkowie mają równe prawa a związek małżeński to związek dwojga osób, które dobrowolnie wyraziły zgodę na zawarcie związku małżeńskiego w celu wzajemnego wspierania się i wychowywania dzieci. Obowiązki małżonków odnośnie do dbałości o dobrostan rodziny powinny być tak rozłożone, aby każdy z małżonków wykonywał część obowiązków, czy to w postaci wykonywanej pracy, czy też zarobkowania.

W roku 2010 na mocy ustawy o związkach partnerskich osoby o tej samej płci uzyskały prawo do zawierania związków partnerskich. Ustawa ta powstała na wniosek landu Wiedeń, który zabiegał o odpowiednie ustawodawstwo u rządu federalnego. Co ciekawe ze względu na zmiany socjalne w społeczeństwie możliwość zawarcia związku partnerskiego stała się atrakcyjna także dla osób różnych płci, albowiem pojawiły się osoby, które preferowały związki partnerskie. Dlatego też sprawa ta stała się przedmiotem orzeczenia austriackiego Trybunału Konstytucyjnego, który w wyroku z dnia 4 grudnia 2017 r.²⁸ uznał, że osoby różnych płci mogą także zawierać związki partnerskie. Tak zatem w Republice Austrii osoby tej samej płci i różnej płci mogą dowolnie wybierać, czy chcą zawrzeć ze sobą związek partnerskich, czy związek małżeński.

²⁸ G 258-259/2017-9, Verfassungsgerichtshof, Freyung 8, A-1010 Wien, https://www.vfgh.gv.at/downloads/VfGH_Entscheidung_G_258-2017_ua_Ehe_gleichgeschlechtl_Paare.pdf, dostęp z dnia 22.03.2023.

Streszczenie:

Ustawodawstwo Republiki Austrii definiuje instytucję małżeństwa i rodzicielstwa w Konstytucji Republiki Austrii, konstytucjach każdego z dziewięciu landów oraz austriackim Kodeksie cywilnym. Doktryna i orzecznictwo stoją na stanowisku, że wykładnia krajowych i landowych postanowień konstytucyjnych powinna być dokonywana zgodnie z postanowieniami art. 12 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz art. 9 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej.

W ustawodawstwie austriackim zagwarantowana została równość małżonków i dobrowolność ich związku, ochrona małżeństwa i rodziny oraz prawa rodziców i dzieci. Małżonkowie mają równe prawa a związek małżeński to związek dwojga osób, które dobrowolnie wyraziły zgodę na zawarcie związku małżeńskiego w celu wzajemnego wspierania się i wychowywania dzieci.

Ustawa o związkach partnerskich weszła w życie w grudniu 2010 r.. Jednakże na mocy wyroku austriackiego Trybunału Konstytucyjnego z grudnia 2017 r. osoby różnych płci mogą także zawierać związki partnerskie. Oznacza to, że w Republice Austrii osoby tej samej płci i różnej płci mogą dowolnie wybierać, czy chcą zawrzeć ze sobą związek partnerskich, czy związek małżeński.

Słowa kluczowe: małżeństwo, rodzicielstwo, związki partnerskie, związki małżeńskie osób tej samej płci, prawa i obowiązki małżonków.

Keywords: marriage, parenthood, civil partnerships, same-sex marriages, rights and obligations of spouses.

Bibliografia

Literatura przedmiotu

Wolfgang Maza, Familie und Verfassung in Österreich, Eine kurze Analyse der verfassungsrechtlichen Regelungen, Universität Wien, Österreichisches Institut für Familienforschung, 2011

Helmut Graupner, Rechtliche Situation zur Eingetragenen Partnerschaft und zur Ehe, 2020

Dokumenty i analizy

Wolfgang Maza, Familie und Verfassung in Österreich, Eine kurze Analyse der verfassungsrechtlichen Regelungen, Universität Wien, Österreichisches Institut für Familienforschung, 2011

Orzecznictwo

G 258-259/2017-9

Akty prawne

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej – Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej C 303/17 - 14.12.2007

Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 1950 r. (CETS nr 213), (CETS nr 194)

Konstytucja Republiki Austrii – Bundesverfassungsgesetz BGBI. I Nr. 222/2022 (NR: GP XXVII IA 2981/A AB 1869 S. 189. BR: AB 11135 S. 949.)

Konstytucja landu Vorarlberg Verfassungsgesetz über die Verfassung des Landes Vorarlberg, StF: LGBl.Nr. 9/1999

Konstytucja landu Salzburg, Landesverfassungsgesetz vom 10. Dezember 1998, LGBl. Nr. 6/1999, betreffend die Ergänzung der Landes-Verfassungsgesetz-Novelle 1998

Konstytucja landu Górna Austria, Landes-Verfassungsgesetz Oberösterreich 1991 - L-VG. 1991

Austriacki Kodeks cywilny - Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch

Federalna ustawa o związkach partnerskich, Bundesgesetz über die eingetragene Partnerschaft (Eingetragene Partnerschaft-Gesetz – EPG),

Netografia - Varia

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=bundesnormen&Gesetzesnummer=10000138>

https://www.oif.ac.at/fileadmin/user_upload/p_oif/beziehungsweise/2011/bzw_jaenner_2011.pdf

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrVbg&Gesetzesnummer=20000001>

<https://www.verfassungen.at/salzburg/index.htm>

<https://www.verfassungen.at/oberoesterreich/index.htm>

<https://www.verfassungen.at/niederoesterreich/index.htm>

https://www.oesterreich.gv.at/themen/familie_und_partnerschaft/heirat/2/Seite.070320.html

<https://www.bmeia.gv.at/reise-services/leben-im-ausland/dokumente-personenstand-familie/ehe-und-familienrecht/>

https://www.echr.coe.int/documents/convention_pol.pdf

<https://fra.europa.eu/pl/eu-charter/article/9-prawo-do-zawarcia-malzenstwa-i-prawo-do-zalozenia-rodziny>

https://www.vfgh.gv.at/downloads/VfGH_Entscheidung_G_258-2017_ua_Ehe_gleichgeschlechtl_Paare.pdf